

Eesti areng

**sotsiaalpoliitilisest
vaatenurgast...**

...ja mõned mõtted kiriku rollist selles.

- Sissejuhatus/Sotsiaalpoliitika mõistest
- Eesti sotsiaalpoliitika areng, tänapäev ja seda kujundanud jõud
- Mõned mõtted ja küsimused kiriku rollist tänases Eesti sotsiaalpoliitikas

Ettekande teemad

- Richard Morris Titmuss: „*Sotsiaalpoliitika ei ole tehniline ja ühese tähendusega termin*“ (Titmuss 1974)
- Sotsiaalpoliitika kui riigivõimu eesmärgid, tegevused ja viimase tagajärjed sotsiaalvaldkonnas.
- Sotsiaalpoliitika eesmärgiks on inimeste heaolu – nende vajaduste rahuldatuse – tagamine, kuigi arusaamad sellest, kelle heaolu täpselt, ja selle saavutamise teed võivad olla ja ongi erinevad.
- Sotsiaalpoliitika fookuses pole üksnes heaoluriik (welfare state) - „*mida parlament on määranud ja valitsus teeb*“ -, vaid heaoluühiskond (welfare society) - „*mida inimesed teevad, tunnevad ja mõtlevad küsimustes, mis puudutavad üldist heaolu*“ (Robson 1977)

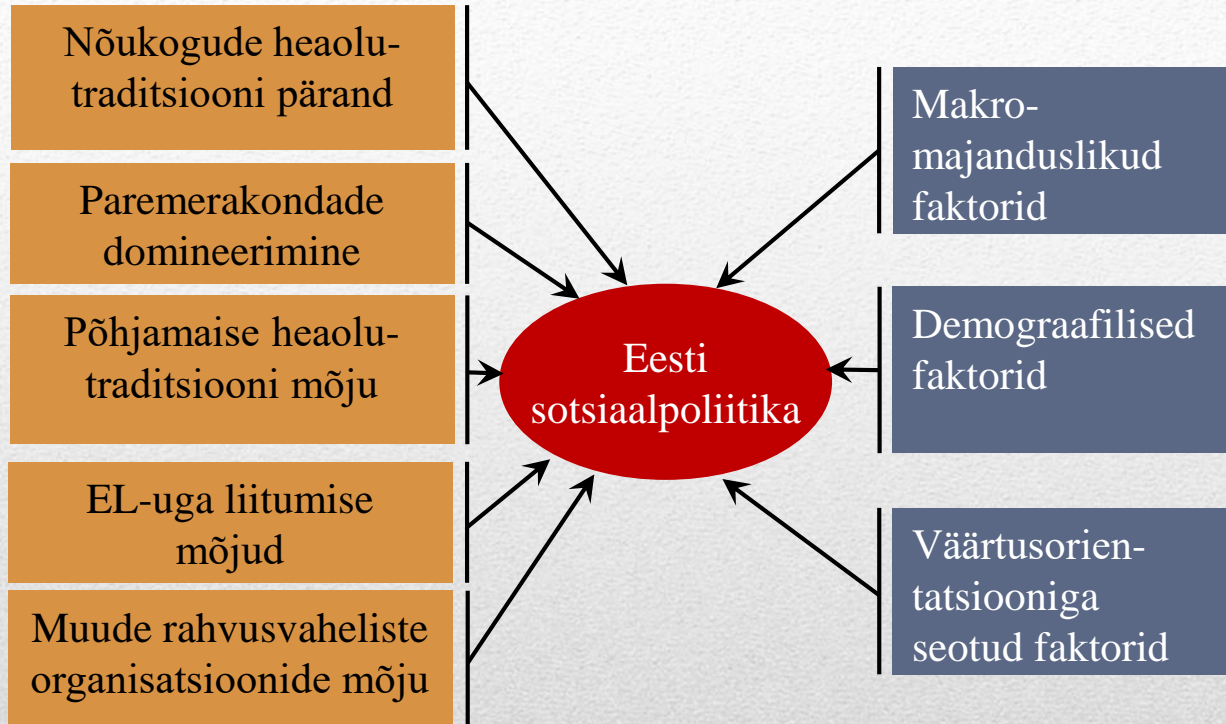
Sotsiaalpoliitika mõiste

Poliitilised faktorid:

Struktuursed faktorid:

- Siirdeperioodi reformid ei olnud dikteeritud ülevalt või väljastpoolt, vaid „*olid põhjustatud erinevate sotsiaalsete ja poliitiliste jõudude vastasmõjulisest tegevusest poliitika, kultuuri ja majanduse valdkondades*“ (Lauristin 1997)

Eesti sotsiaalpoliitika arengut mõjutanud jõud

- Riiklik-sotsialistliku heaolustraditsiooni pärand
  - Universalism (Eesti kulutas 2008. a. selektiivsetele hüvitistele 0,4% sotsiaalkaitse kogukuludest ja 0,06% SKP-st – mõlemad näitajad on konkurentsilt EL madalaimad)
  - Peretoetuste süsteem (universaalsete toetuste põhimõte koos kolme põhitoetusega – sünni- ja lastetoetuse ning lapsehooldustasuga)
  - Tööandja vastutus oma töötajate heaolu eest (Eesti sotsiaalkaitse kogutuludest moodustasid tööandjatepoolsed osamaksed 2007. a. 81,1%, mis on ülejäänud EL-u riikidest mäekõrguselt üle (järgneb Leedu 55,2%, EL-u keskmine on 38,5%))

Eesti sotsiaalpoliitika arengut mõjutanud jõud

- Paremerakondade domineerimine
  - Radikaalne lahtiütlemine riiklik-sotsialistlikust heaolumudelist (sotsiaalreformidega 1992-1995 pannakse alus tänasele heaolumudelile)
  - Sotsiaalkulutuste madalatasemelisena ning „kontrolli all“ hoidmine (2009. a. kulutas Eesti sotsiaalkaitsele 19,2% SKP-st, mis EL-us on enam vaid Slovakkias [18,8%], Bulgaariast [17,2%], Rumeeniast [17,1%] ja Lätist [16,9%])
    - Siim Kallas (“Hoopis Eesti mudel” EPL 30.10.2000): „*Kui riik kasutab kodanikelt ära võetud raha täiendavate toetuste maksmiseks /.../, siis on küsimus, kust võetakse vahendid investeerimiseks ja majanduskasvu ning töökohtade lisandumise tagamiseks?*“

Eesti sotsiaalpoliitika arengut mõjutanud jõud

- Selektiivsete heaoluprogrammide eelistamine (toimetulekutoetuse saamise tingimuste karmistamine 2001. ja 2005. a., 2009. a. loobuti universaalsetest matusetoetusest ja koolitoetusest ning (puudega inimese) hooldajatoetuse maksmine anti üle kohalikele omavalitsustele)
- Andrus Ansip (XI Riigikogu stenogramm, V istungjärk, Esmaspäev, 16. märts 2009): „/.../ olen jätkuvalt arvamusel, et lausaliste toetuste süsteem on ebaefektiivne. Palju tõhusam oleks sotsiaal- ja peretoetuste jagamine vajaduspõhiselt. /.../ Demokraatlik riik on kohustatud toetama neid, kes tõepoolest abi vajavad. Demokraatlikus riigis ei pea jagama sotsiaaltoetusi kõigile näpuotsaga, peaasi, et kõik saavad võrdselt. Puudust kannatavad pered vajavad suuremat toetust.“

Eesti sotsiaalpoliitika arengut mõjutanud jõud

- Põhjamaise heaolustraditsiooni mõju (avaldub pigem sotsiaalhoolekande seadusandluses – ennekõike väärinimetamist Sotsiaalhoolekande seadus [1995] - kui sellel põhinevates regulatsioonides ja poliitika väljundites)
  - Matti Mikkola (“Eesti sotsiaalse õiguse areng ja koostöö Soomega.” Riigikogu Toimetised 10 [2004]): „*Sotsiaalhoolekande /.../ seaduse struktuur võeti Taani seadustest ning viiest Rootsi ja seitsmest Soome sotsiaalhoolekande valdkonda reguleerivast seadusest. /.../ Seega on sotsiaalhoolekande seadus kombinatsioon Skandinaavia ja Soome seadustest, mis sobib Eesti konteksti. Idee, et küsimust peab reguleerima üks seadus, võeti Taanist ja teenuste struktuur Rootsist ning muu regulatsiooni jaoks saadi inspiratsiooni Soome sotsiaalhoolekande alasest õigusloomest*“

Eesti sotsiaalpoliitika arengut mõjutanud jõud

- EL-uga liitumise (2004) mõjud
  - Otsesed mõjud, mis tulenevad *acquis communautaire*'i sotsiaalse ülevõtmisest, on olnud vähesed
  - Kaudsed mõjud, mis tulenevad liitumisega kaasnevatest sotsiaalsetest ja majanduslikest muutustest, on ilmselt olnud suuremad, kuid ka keerulisemad hinnata (nagu näiteks emigratsioon - aastatel 2000-2009 rändas Eestist välja ligi 30 000 inimest [IVAR 2010] - töötuskindlustuse käivitamine [2002])
- Muude rahvusvaheliste organisatsioonide (nagu Maailmapank ja Rahvusvaheline Valuutafond) mõju?
  - Matti Mikkola (“Eesti sotsiaalse õiguse areng ja koostöö Soomega.” Riigikogu Toimetised 10 [2004]): „*Kuigi need organisatsioonid mängisid Kesk- ja Ida-Euroopa riikides suurt rolli, oli nende osa Eesti sotsiaalpoliitika arengus minimaalne. Valitsus valis hoolikalt talle pakutavaid välislaene ning seetõttu oli Eesti oma otsustustes arengustrateegiate kohta palju autonoomsem.*”

Eesti sotsiaalpoliitika arengut mõjutanud jõud

- Makromajanduslikud faktorid määravad suuresti ära heaoluprogrammide võimalused ja kitsendused
  - 1990-1996 – Piiratud võimalused ja terav vajadus heaoluprogrammide järele (käivitatakse vajadusega kaalutud töötu abiraha [1991], toiduainete ostutalongid [1991], toimetulekutoetus [1994] ja eluasemetoetus [1994])
  - Katsed ergutada majanduskasvu tööturupoliitiliste vahenditega (rõhuasetus aktiivsetele meetmetele [1997], töötuskindlustuse käivitamine [2003])
  - MaSu (tasuta pensionide kojukanne lõpeb, kaovad universaalne matusetoetus ja koolitoetus, haigushüvitist kärbitakse, peatatakse riigipoolsed maksed pensionikindlustuse teise sambasse, kärped ravikindlustuse eelarves, hooldajatoetuse maksmine antakse üle kohalikele omavalitsustele)

Eesti sotsiaalpoliitika arengut mõjutanud jõud

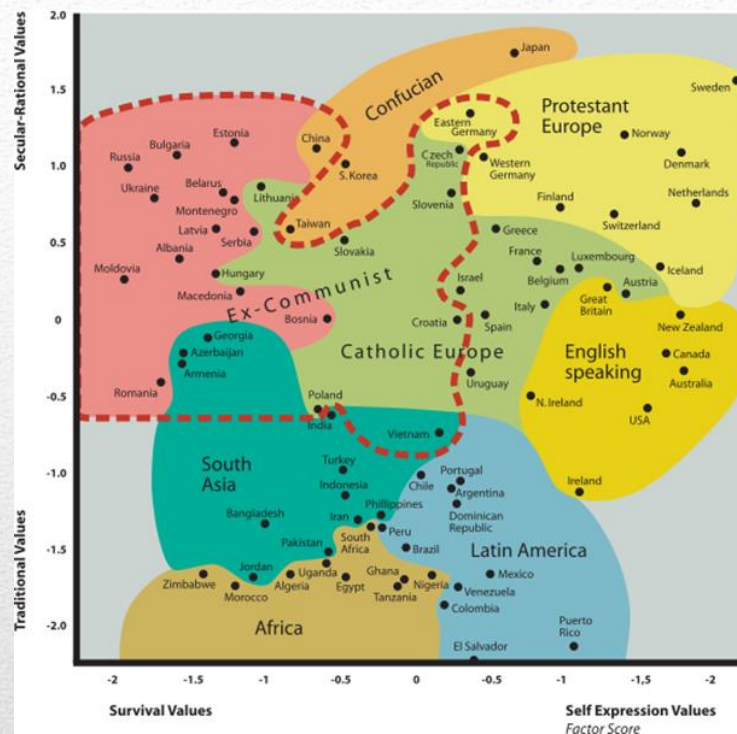
- Demograafilised faktorid:

- Vananev ja vähenev rahvastik (vanadussõltuvusmäär kasv 25,01 %-lt [2010] 55,55 %-le [2060] toob endaga kaasa täiendava rahalise surve ennekõike pensionikindlustusele ja ravikindlustusele...
  - „Kui pensionisüsteemi reeglid jäävad muutumatuks, siis kasvab pensionäride osakaal rahvastikust 2010. aasta 29 protsendilt 2060. aastaks 40 protsendini ning pensionisüsteem jääb kogu vaadeldavaks perioodiks puudujääki“ (Praxis 2011)
- ...samas kui näiteks kulud pere(laste-)hüvitistele võivad väheneda.

Eesti sotsiaalpoliitika arengut mõjutanud jõud

- Väärtusorientatsiooniga seotud faktorid
  - “Väärtushinnangud on suhteliselt stabiilsed veendumused mingite eesmärkide ja käitumisviiside headusest ja õigsusest. Nad ei mõjuta inimese käitumist otseselt, vaid on kui filtrid, mis määravad seda, kuidas inimene mingit informatsiooni tõlgendab ning seeläbi oma käitumist kujundab.” (Hämmal 2006)

(Inglehart ja Welzel 2005)

Eesti sotsiaalspoliitika arengut mõjutanud jõud

- Traditsioonid
  - Traditsiooniline hoolekanne, vaesteseadused
- EELK-ul, diakoonial ja sotsiaalpoliitikal on palju ühiseid väärtusi: sotsiaalne solidaarsus/ligimesearmastus, inimväärikus, sotsiaalne õiglus, konfliktide ja kannatuste leevendamine, osalus ning koostöö, lõimitus, võrdväarsus jne.

Mõned mõtted ja küsimused kiriku rollist sotsiaalpoliitikas

- EELK ja diakoonia aktiivne tegevus sotsiaalhoolekandes *versus* suhteliselt tagasihoidlik roll sotsiaalpoliitika eesmärkide üle kaasarääkimisel?
- Kiriku sotsiaalne sõnum. Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku ühiskondlik-poliitilised taotlused (URL: <http://www.eelk.ee/missioon.html#ptk6>)
  - Puuduvad seisukohad rahvastiku vananemise, üleilmastumise jm. aktuaalsete sotsiaalpoliitiliste väljakutsete osas?
  - Üpris üldsõnalised – ja enamasti indiviididele, mitte sotsiaalse struktuuriga seotud aspektidele keskenduvad - seisukohad eluaseme-, tervishoiu-, sotsiaalkindlustus- ja tööturupoliitika küsimustes?
  - Aktiivsemalt esitada oma sotsiaalpoliitilisi seisukohti ja huvisid avalikkuse ees!

Mõned mõtted ja küsimused kiriku rollist sotsiaalpoliitikas

- Eesti inimvara raport (IVAR): võtmeprobleemid ja lahendused (2010). Raportöör Eesti Koostöö Kogu. URL:
http://www.kogu.ee/public/Eesti_Inimvara_Raport_IVAR.pdf
- Eesti sotsiaalkindlustussüsteemi jätkusuutliku rahastamise võimalused (2011). Poliitikauuringute Keskus Praxis. Tallinn. URL:
http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Tervishoid/Eesti_sotsiaalkindlustussusteemi_jaetkusuutliku_rahastamise_voimalused_taeisversioon.pdf
- Inglehart, Ronald ja Welzel, Christian (2005). Modernization, Cultural Change and Democracy. Cambridge University Press: New York.
- Lauristin, Marju (1997). Context of transition. – In: Return to the Western World. Cultural and Political Perspectives on the Estonian Post-Communist Transition. Eds M. Lauristin, P. Vihalemm, K. E. Rosengren, L. Weibull. Tartu University Press: Tartu.
- Robson, W. A. (1977) Welfare State and Welfare Society: Illusion and Reality. London: George Allen and Unwin.
- Titmuss, Richard M. (1974). Social policy: an introduction. Allen & Unwin: London.

Kasutatud kirjandus

Kontakt:

Margo Kikas (MA)

Sotsiaalpoliitika lektor (TLÜ)

e-post: margo.kikas@mail.ee

Telefon (mobiil): +372 56 642 640

Skype: [margo.kikas](https://www.skype.com/people/margo.kikas)

Täna kuulamast!
Küsimused?
